



## STORTINGET

# Innst. 303 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget  
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 12:35 (2019–2020)

---

**Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Ola Elvestuen, Kari Elisabeth Kaski og Nicholas Wilkinson om ny § 110 a (om rett til tilfredsstillende levestandard og helse)**

---

Til Stortinget

## Bakgrunn

Dokument 12:35 (2019–2020) er fremsatt av Ola Elvestuen, Kari Elisabeth Kaski og Nicholas Wilkinson.

Forslagsstillerne fremmer forslag om ny § 110 a i Grunnloven om rett til tilfredsstillende levestandard og helse på bakgrunn av forslagene i Dokument 16 (2011–2012).

Stortingets presidentskap besluttet den 18. juni 2009 å nedsette et utvalg for å utrede og fremme forslag til en begrenset revisjon av Grunnloven med det formål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter grunnlovs rang.

Utvalget avga 19. desember 2011 sin rapport til Stortingets presidentskap. Rapporten er trykt som Dokument 16 (2011–2012).

Menneskerettighetsutvalget foreslo en ny § 111 om rett til en tilfredsstillende levestandard og helse. Utvalgets mindretall, Carl I. Hagen, sluttet seg ikke til forslaget, jf. særmerknad gjengitt i Dokument 16 (2011–2012) punkt 11.4.2.

Utvalget viste til at for at enkeltindivider skal kunne leve et liv i verdighet og samtidig benytte seg av den frihet som alle mennesker er født med, er det essensielt at

de mest elementære og grunnleggende menneskelige behov er dekket. Dette er tilgang til mat, vann, klær, bolig og helsehjelp. Utvalget viste videre til at grunnlovfesting av disse rettighetene ikke ville medføre andre rettslige endringer enn selve grunnlovfestingen. I dag sikrer den ordinære lovgivningen både sosial trygghet, tilfredsstillende levestandard og best mulig helse. Etter utvalgets syn ville en grunnlovfesting sikre at statens myndigheter også i fremtiden prioriterer det offentliges ressurser på en slik måte at mennesker i Norge kan leve et menneskeverdig liv. Grunnlovfesting ville etter utvalgets syn også kunne være retningsgivende ved utforming av regelverk samt ved iverksettelse av tiltak som kan fremme helse og levestandard i befolkningen.

Om den nærmere begrunnelsen for forslaget vises det til Dokument 16 (2011–2012), side 234 flg.

Forslaget er tidligere fremsatt som en del av Grunnlovsforslag 31 (2011–2012), jf. Dokument 12:31 (2011–2012) romertall VII og Innst. 187 S (2013–2014). Forslaget ble behandlet i Stortinget 13. mai 2014, men fikk ikke det nødvendige grunnlovsmessige flertall.

Forslaget ble også fremsatt i Dokument 12:25 (2015–2016), jf. Innst. 127 S (2018–2019), men fikk heller ikke da det nødvendige flertallet under behandlingen i Stortinget 29. januar 2019.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«Ny § 110 a skal lyde:

Statens myndigheter skal respektere og sikre retten til en tilfredsstillende levestandard, herunder den enkeltes grunnleggende behov for mat, vann, klær og bolig. Likeledes skal statens myndigheter fremme befolkningens helse og sikre retten til nødvendig helsehjelp.

–

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje retten til ein tilfredsstillande levestandard, medrekna den einskildes behov for mat, vatn, klede og husvære. Like eins skal dei statlege styresmaktene fremje folkehelsa og tryggje retten til naudsynt helsehjelp.»

## Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kari Henriksen, Lubna Boby Jaffery og Bente Irene Aaland, fra Høyre, lederen Peter Frølich og Svein Harberg, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Rødt, Seher Aydar, og fra Venstre, Grunde Almeland, viser til at forslaget gjelder en grunnlovfesting av retten til tilfredsstillende levestandard og helse gjennom å innføre en ny § 110 a.

Komiteen viser til at tilsvarende forslag som det som nå er til behandling, tidligere har blitt behandlet av Stortinget, uten å bli vedtatt, jf. Innst. 187 S (2013–2014) og Innst. 127 S (2018–2019). Stortinget besluttet i 2009 å nedsette et utvalg som skulle utrede og komme med forslag til å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett gjennom å gi menneskerettigheter grunnlov rang (Menneskerettighetsutvalget). Dokument 16 (2011–2012) side 234 flg. inneholder utvalgets vurdering og begrunnelse for at de foreslo en ny § 111 om rett til tilfredsstillende levestandard og helse.

Forslagsstillerne viser til Menneskerettighetsutvalget og deres begrunnelse for å foreslå en rett til en tilfredsstillende levestandard og helse. Utvalget vektla at det er essensielt å dekke de mest elementære og grunnleggende menneskelige behov for å kunne leve et liv i verdighet og samtidig benytte seg av den frihet som alle mennesker er født med. En grunnlovfesting ville etter utvalgets syn sikre at statens myndigheter også i fremtiden prioriterer det offentlige ressurser på en slik måte at mennesker i Norge kan leve et menneskeverdig liv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, viser til at vi har en omfattende lovgivning i Norge som er ment å ivareta behovet for sosial trygghet, tilfredsstillende levestandard og best mulig helse. I første rekke gjelder dette folketrygdloven, som skal sikre økonomisk trygghet ved arbeidsledighet, sykdom, uførhet og alderdom. Folketrygdloven dekker imidlertid ikke alle forhold og suppleres av en rekke velferdslover, som sosialtjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven, folkehelseloven og husleieloven.

Flertallet mener dagens lovverk ivaretar den nødvendige lovreguleringen for å sikre borgerne en tilfredsstillende levestandard og helse. Selv om det er viktig at det offentlige ressurser benyttes på disse formålene også i fremtiden, er det etter flertallets syn viktig at de folkevalgte gjør de nødvendige prioriteringene. En grunnlovfesting av denne typen rettigheter vil kunne forsterke rettsliggjøringen på bekostning av folkestyret, særlig siden Høyesterett da får ansvaret for å tolke rekkevidden av retten til tilfredsstillende levestandard og helse.

Flertallet anbefaler at Grunnlovsforslag 35 (2019–2020) ikke bifalles.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til at menneskerettighetene skal ivareta den enkeltes frihet, likhet og menneskeverd, jf. fortalen til Verdenserklæringen om menneskerettigheter fra 1948. For at enkeltindivider skal kunne leve et liv i verdighet og samtidig benytte seg av den frihet som alle mennesker er født med, er det essensielt at de mest elementære og grunnleggende menneskelige behov er dekket. Dette er tilgang til mat, vann, klær, bolig og helsehjelp. I dag er det den ordinære lovgivningen som sikrer både sosial trygghet, tilfredsstillende levestandard og best mulig helse.

Disse medlemmer viser imidlertid til at Stortingets presidentskap den 18. juni 2009 besluttet å nedsette et utvalg for å utrede og fremme forslag til en begrenset revisjon av Grunnloven med det formål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter grunnlov rang. Menneskerettighetsutvalgets rapport ble avgitt 19. desember 2011. I rapporten ble det foreslått en ny § 111 om rett til en tilfredsstillende levestandard og helse. Etter utvalgets syn ville en grunnlovfesting sikre at statens myndigheter også i fremtiden prioriterer det offentlige ressurser på en slik måte at mennesker i Norge kan leve et menneskeverdig liv. Grunnlovfesting ville etter utvalgets syn også kunne være retningsgivende ved utforming av regelverk samt ved iverksettelse av tiltak som kan fremme helse og levestandard i befolkningen.

Disse medlemmer anbefaler at Grunnlovsforslag 35 (2019–2020) bifalles, slik at ny § 110 a skal lyde:

«Statens myndigheter skal respektere og sikre retten til en tilfredsstillende levestandard, herunder den enkeltes grunnleggende behov for mat, vann, klær og bolig. Likeledes skal statens myndigheter fremme befolkningens helse og sikre retten til nødvendig helsehjelp.

–

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje retten til ein tilfredsstillande levestandard, medrekna den einskildes behov for mat, vatn, klede og

husvære. Like eins skal dei statlege styresmaktene fremje folkehelsa og tryggje retten til naudsynt helsehjelp.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til Dokument 16 (2011–2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven («Lønningutvalget») kapittel 11.4.2, der spørsmålet om hvilke menneskerettigheter som er de sentrale, og hvilke implikasjoner inkludering i egne grunnlovsparagrafer kan medføre, drøftes. Drøftingen går spesielt inn på de rettigheter som ikke kan kalles sentrale, men som har mer preg av å være idealistiske mål eller programerklæringer som de fleste anser for å være urealistiske drømmer uten rettsvirkning. Hvis slike inkluderes i Grunnloven, vil det svekke de sentrale rettigheter både i omdømme og reell rettsvirkning. Det vil blant annet kunne oppstå vanskelige avveininger da sentrale og mindre sentrale rettigheter gis samme vekt ved å bli inkludert i Grunnloven.

Dette medlem vil videre påpeke det grunnleggende problematiske ved noen rettigheter som av sin natur innebærer at samfunnet pålegges kostnader. Det er en grunnleggende forskjell mellom rettigheter som i hovedsak pålegger stater å la være eller å unnlate å gripe inn overfor mennesker, og det å aktivt bli pålagt kostnader for å innfri en rettighet. Ytringsfrihet og rett til bolig er to slike rettigheter som er klart i hver sin gruppe. Dette medlem viser til at forslaget om å grunnlovfeste rett til tilfredsstillende levestandard og helse klart vil pålegge staten potensielt ubegrensede utgifter, spesielt siden definisjonen av tilfredsstillende levestandard og helse ikke kan sies å være avgrenset, og andelen av be-

folkningen eller hvor mange som staten kan pålegges å dekke utgifter for, ikke på noen som helst måte er avgrenset. I sin ytterste konsekvens kan staten pålegges alle tenkelige kostnader for i praksis hele befolkningens levestandard og helse. Dette medlem mener derfor at en slik rettighet er mer en programerklæring, og at det kan sees som et ideelt mål at alle innbyggere har tilfredsstillende levestandard og helse, men at det ikke hører hjemme som en sentral rettighet med egen grunnlovsbestemmelse.

## Forslag fra mindretall

**Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:**

*Forslag 1*

Dokument 12:35 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Ola Elvestuen, Kari Elisabeth Kaski og Nicholas Wilkinson om ny § 110 a (om rett til tilfredsstillende levestandard og helse) – bifalles.

## Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til grunnlovsforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 12:35 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Ola Elvestuen, Kari Elisabeth Kaski og Nicholas Wilkinson om ny § 110 a (om rett til tilfredsstillende levestandard og helse) – bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 25. april 2023

**Peter Frølich**

leder

**Kari Henriksen**

ordfører

